

Marijana Tomelin Ćurlin

O NEKIM LEKSIČKIM POSEBNOSTIMA STONSKOGA GOVORA

Sažetak

Govor je Stona u dijalektološkoj literaturi određen kao štokavski punkt, odnosno taj govor pripada novoštokavskom istočnohercegovačko-krajiškom dijalektu. U ovome će radu kratko biti riječi o najznačajnim fonološkim, morfološkim i sintakstičkim jezičnim značajkama ovoga govora, a posebna će se pozornost posvetiti leksiku. Leksik je nekoga kraja, poput živoga bića jer se stalno mijenja, raste... Njegovim popisom i opisom može se podosta doznati o povijesnim prilikama i utjecajima, o običajima i kulturi nekoga kraja. U želji da se sačuva živući leksik ovoga kraja, donose se različiti leksemi koji svjedoče o bogatstvu hrvatskoga jezika, njegovoj ljepoti i raznolikosti.

Ključne riječi: govor Stona, jezična raščlamba, leksik.

UVOD

Srednjovjekovni gradić Ston smjestio se na istočnom dijelu poluotoka Pelješca na kratkoj prevlaci koja spaja poluotok s kopnom. Ime je dobio po dalmatskom leksemu *stannu* što znači kaljuža (Vidović, 2019: 75). Povijest bilježi grad Ston različitim imenima *Stantatia*, *Stammes*, *Stamnon*, *Stagnon* (kod Konstantina Porfirogeneta), *Stannu* i *Stagnum* (Bjelovučić, 1921: 9).

Kako je poluotok Pelješac bio prvi veći teritorij koji je Dubrovačka Republika kupila, ona ga je odlučila urediti prema svojim standardima. Da bi ga zaštitila od zahumskog zaleđa, Dubrovačka je Republika počela s planskom izgradnjom Stona i Maloga Stona te podizanjem utvrda. Ispod brda Pozvird gradi se Veliki Ston, na Malom moru Mali Ston, a duž čitave prevlake između dvaju gradića podižu se pet kilometara dugačke monumentalne zidine koje su trebale braniti dubrovački posjed (Nadilo, 2000: 758–761). Zidine su se gradile od 1333. do 1506. godine te postale najduže zidine u Europi, a druge po duljini u svijetu¹.

Grad pripada Dubrovačko-neretvanskoj županiji i jedan je od četiriju općina na poluotoku. Osnovan je 1333. godine te je tijekom povijesti bio od velike važnosti u Dubrovačkoj Republici. U gradu se nalaze brojni kulturno-povijesni spomenici: župna crkva svetoga Vlaha, Biskupska palača, franjevački samostan, zidine... Grad se spominje i kao „gradić soli” jer u njemu još uvijek postoji stara solana koja je ostala vjerna tradiciji i prirodnom načinu proizvodnje soli. U Stonu djeluje i Ogranak Matice hrvatske s ciljem očuvanja i promicanja kulturne baštine. Za vrijeme Domovinskoga rata Ston je pretrpio znatna ratna oštećenja. No, sam je grad Ston najviše stradao 1996. godine u jakom potresu. On je danas obnovljeni gradić, luka, općinsko središte, a zahvaljujući blizini Dubrovnika, turistički je i posjećeniji od ostalih peljeških naselja. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske 2001. godine u Stonu je bilo 528 stanovnika, 2011. godine 550, a 2021. njih 500.²

Etnik za mušku osobu glasi *Stònjanin*, za žensku *Stônka*, a ktetik glasi *stònskī*.

---

¹ <https://www.svjetskiputnik.hr/stonske-zidine-druge-po-velicini-zidine-na-svijetu/> (pristupljeno 21. ožujka 2024.).

² <http://www.dzs.hr/> (pristupljeno 15. veljače 2024.).

Slika: Ston

Izvor: Iz zbirke slika Nevena Fazinića

PREDMET I METODOLOGIJA RADA

Govor Stona pripada istočnohercegovačko-krajiškom novoštokavskom dijalektu. U dijalektološkoj literaturi postoji fonološki opis navedenoga govora,³ no ne postoje opisi na drugim jezičnim razinama. Stoga je navedena građa u ovom radu nadopunjena jezičnom analizom na morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini. Ova potonja bit će posebno predstavljena. Sakupljanje jezične građe plod je dugogodišnjeg bilježenja i zapisivanja. Ipak, korpus ovoga istraživanja čini građa prikupljena na terenu 2022. i 2023. godine. Snimljeni su ispitanici uglavnom starije životne dobi. Materijal je dobiven prikupljanjem odgovora iz prethodno sastavljenih upitnika kao i bilježenjem slobodnih govora ispitanika. Prikupljen je cijeli niz leksema iz različitih semantičkih sfera što pokazuje iznimno bogat leksik stonskoga govora. Upravo zbog toga ovaj bi se rad mogao „shvatiti” kao maleni doprinos u očuvanju jednoga mjesnoga idioma.

---

³ Pelješkom jezičnom situacijom bavila se autorica ovoga rada, a kao rezultat toga izašla je monografija *Jezične posebnosti peljeških govora – Fonologija* (2019.). U knjizi se donose fonološki opisi deset mjesnih govora na poluotoku Pelješcu, a jedan je od njih i stonski govor.

JEZIČNA ANALIZA

Iz fonologije

Samoglasnički sustav navedenoga govora ima pet samoglasnika (*ī, ē, ā, ō, ū*) u dugim i pet (*i, e, a, o, u*) u kratkim slogovima. U stonskom se govoru ostvaruje i [ā] u naglašenoj i nenaglašenoj poziciji, no navedena pojava nije sustavna te uglavnom često ovisi i o fonološkoj okolini u kojoj se samoglasnik nalazi. Naime, [ā] se ostvaruje (ne sasvim sustavno) u slogu zatvorenom sonantom te u slogu ispred velara *k, g* i *x*: *kârta, konâl'i, krâj, pânj, strâx, trâtân* (1. l. jd. prezenta 'darivati'). U funkciji se silabema pojavljuje i *r* koji ako je nenaglašen, može biti samo kratak, a ako je naglašen, dug i kratak: *cîñī, Īsukr̄st, jètŕva, kŕsta, mŕkâtunja, mŕkva, òkr̄pit, pŕsten, pŕžina*. Distribucija samoglasnika uglavnom je slobodna. Svaki se samoglasnik može naći u početnom, središnjem i dočetnom slogu u riječi, ispred i iza bilo kojega suglasnika, osim uz *r*.

Dugi samoglasnici mogu stajati u naglašenom slogu: *bôčica, xûxor* ('krijesta'), *ísat, konâl'i, mjêndeo, prítka* ('štap'), *pûpica, sóva*, a nenaglašeni u slogu iza naglaska: *cigār, gòl'ub, pòčēt, špināč, vŕsnik, žâl'ôs*. Kratki samoglasnici mogu stajati u naglašenom slogu: *crèvje* ('cipele'), *gùbica, kòčka, kòšara, skùta, tèmpesta* ('nevrijeme'), a nenaglašeni u slogu ispred i iza naglaska: *kosjèrača, šènica, rîzi, tùka*.

Nekadanji poluglasovi u tzv. su jakom položaju redovito davali *a*: *dânas, dâska, kónac, ótac, vânka*. U tzv. slabom položaju reducirali su se: *ml'în, ml'înac, žè*. Ishodišna je jezična skupina *vô* u funkciji samostalnih riječi i prefiksa prešla u fonem *u*: *únuk, Úskŕs, úžgat, ù br̄do, ùzēt*. Prijelaz u *va* zabilježen je u primjeru *vâzda* koji supostoji s riječju *ùvijèk*. Refleks prednjega nazala *ɛ najvećim dijelom ima odraz *e* bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi: *dèse(t), gréda, jéčan, jêtra, jézik, mēso, pé(t), pétak, pòčēt, žédan*. Stražnji nazal *ɔ i slogotvorno *ɨ redovito daju *u*: *gùbica, mùž, pût, sùbota, zùb; pùn, pùnica, sùnca, sùza, vùk, žùt*. Iznimka je leksem *òžica* 'žlica' u kojem se očituje prijelaz *ɨ u *o*.

Refleks je *jata* u korijenskim i tvorbenim morfemima ijekavsko-jekavski: *bjésan, bjézat, brjèg, cijèl', čóvjek, djéte, djètel'ina, gnjézdò, kòl'jeno, kosjèrača, kòrijèn, krjèšva* ('trešnja'), *óbjed, pjèsma, pjèvat, rjèt, svjètl'o*. U tim je slogovima bila odlučujuća intonacija dugoga *jata*. Jednosložan je refleks *jata* (jekavski) bio u dugim slogovima s uzlaznom intonacijom dok je refleks *jata* u slogovima sa silaznom intonacijom bio dvosložan (ijekavski). Dvosložan je ijekavski odraz *jata* bio i u pojedinim relacijskim morfemima: *nâšijèx, ònijèx, razl'ičitijèx u ml'âdijèn* kao i u nenaglašenim dugim slogovima npr. u primjeru *dònijèt, ùmrijèt*. U pojedinim su tvorbenim

morfemima npr. glagola zabilježeni dvostruki ostvaraji (ikavsko-jekavski): *òstarjet/òstarit*, *žívjet/žívít*. Isto je i kod glagola nastalih prefiksacijom: *presádit/prisádit*, *prèvarit/prívarit*. U leksemima *díjo* i *síkira* zabilježen je ikavizam, a u primjerima *césta* i *zènica* ekavizam. Stari je *ě dao *a* u primjerima *órax* i *oràxnjača*.

Kratki je *jat* iza *r* najčešće dao jekavski ostvaraj s naknadnim prijelazom u *re*: *mrèža*, *rèpa*, *vrèča*. Ijekavska je zamjena *jata* zabilježena u niječnom prezentu glagola *biti*: *nijésan*, *nijési*, *nije*, *nijésmo*, *nijéste*, *nijésū*. Sekundarni *jat*, tj. prijelaz *ir* u *ijer*, zabilježen je u nekim leksemima: *gvàntijēra*, *kùpijērta*, *potkùpijērta*, *ròstijēra*.

U govoru Stona samoglasničke su skupine rijetke i neuobičajene. Ostvarivanjem dvaju samoglasnika uzastopce u slijedu nastaje hijat ili zijev. O pojavi zijeva u Stonu svjedoče primjeri: *jaúkat*, *nàokol'o*, *naúčit*, *praúnuk*, *rèuma*. Hijat ili zijev može se u ukinuti sažimanjem što pokazuju primjeri: (*ae* > *ē*): *jedànēs*, *dvánēs*, *trínēs*; (*ao* > *ō*): *kô*; (*ao* > *ā*): *zāva*.⁴

Suglasnički inventar čine 23 jedinice (*b*, *c*, *č*, *d*, *ž*, *f*, *g*, *x*, *j*, *k*, *l*, *l'*, *m*, *n*, *nj*, *p*, *r*, *s*, *š*, *t*, *v*, *z*, *ž*).

Govor karakterizira izjednačena artikulacija dvaju fonema *č* i *ć* u tzv. „srednje” *č* te pojava fonema *ž* koji je nastao izjednačenom artikulacijom *ž* i *ẓ̌*. Navode se pojedini primjeri: *bjèčva*, *Bóžič*, *brèža*, *čàža*, *čètri*, *čèl'av*, *kočùteca*, *kosjèrača*, *jéčan*, *l'ètričār*, *rásječ*, *učinit*, *vóče*.

U afektivnom se iskazu može umjesto fonema *z* i *c* čuti i [ʒ] npr. u primjerima *Mòžārt* i *bròñžīn*. Distribucija je suglasnika uglavnom slobodna. Svi se suglasnici, u načelu, mogu naći u svim položajima, izuzimajući izvjesna ograničenja u suglasničkim skupovima.

Artikulacija sonanta *l* u ovom je govoru mnogo umekšanija od standardnojezične pa se navedeni fonem izgovara kao [lʷ]: *čèl'av*, *gràdel'e*, *kol'éndat*, *prìkl'e*, *pùl'estār*, *špìrl'ica*.

Fonem *x* uglavnom je stabilan te se nalazi u svim pozicijama u riječi: početnoj: *xìtat*, *xl'ád*, *xl'ádit*, *xmùčat*, *xódit*, *xrána*; središnjoj: *máčexa*, *Míxo*, *mjèxīr*, *mòxuna*, *strèxa*, *Vl'áxo*, *zjéxat*; dočetnoj: *kl'èx* ('tlo'), *mìjèx*, *pàzūx*, *pròpūx*, *pūx*, *sūx*, *Vl'āx*). U malom broju primjera očituje se gubljenje ovoga fonema npr. u leksemima *ájde*, *àjdemo* i *òdma*. Fonem *f* pojavljuje se u domaćim riječima i posuđenicama: *fàmeja*, *farmàčija*, *fèbra*, *fèsta*, *fèta*, *frèško*, *fūnjestra*, *gàrōfō*. Isti se fonem ostvaruje i na mjestu skupine *xv* u leksemima: *fál'a*, *fál'it* *pofál'it*, *zafál'i(t)* *se*.

Delateralizacija, odnosno prijelaz fonem *l* u *j* potvrđena je u primjerima: *čejād*, *júbav*, *júbit*, *júdi*, *jút*, *kāšjat*, *kjūč*, *kōšuja*, *pòje*, *pòsteja*, *prìjatej*, *ùje*, *vòja*, *žúj*, no često se fonem *l* sporadično čuva

⁴ Sažimanje je zabilježeno i u realizaciji dočetnoga *l* u kategoriji glagolskoga pridjeva radnoga muškoga roda u jednini te u imeničkim riječima o čemu će biti riječi u dijelu rada koji slijedi.

te se, u tom slučaju, „rastavlja” na sastavnice [l'j]: *kl'jěšta, kòl'jeno, l'jěto, l'jùbica, Ml'jět, vól'jet*. Isto se događa i s fonemom *n* koje se u stonskom govoru ostvaruje kao [nj]: *fùnjestra, gnjézdò, mřkàtunja, njédra, rùnjav* ('kosmat'), *škínja*.

Skupovi **tj* i *taj* dali su *ć*, odnosno *č*: *kùčā, nòč, nèsreča, vrěča*.

Skupovi **dj* i *daj* dali su *đ*, odnosno *ž*: *čāžā, izmežu, ml'āžī, prěža, ròžāk, sl'āžī, svāža(t) se, tvřžī, žěž*. U pojedinim se primjerima javlja i jekavsko jotovanje: *čërat, žèd, nèžeja, niže, óže, prol'èčet, sižèl'un* ('stari momak'), *usižèl'ica* ('stara cura').

Fonem *ž* javlja se pri novijim štokavskim premetanjima i jotacijama (*jd > dj > đ > ž*) u prezentskim osnovama glagola prefiguriranih s **jbt*: *dôžēn, nāžēn, pōžēn, izāžēn* (1. l. jednine prezenta) te kao rezultat starijih i novijih primljenica *žil'et, žubar*.

U skupini *jt* u infinitivima dogodila se metateza i jotacija pa su potvrđeni oblici: *dôč, nāč, pōč, izāč*, uz ne tako rijetko: *dôj, nāj, pōj* i *izāj*.

Štakavizam je dosljedan što se vidi u primjerima: *bāština, gūšter, gūšterica, křštena, puštat, priš, štâp*.

U govoru je potvrđen prijelaz *m* u *n* u gramatičkim morfemima i u nekim nepromjenjivim riječima. Zamjena je zabilježena u instrumentalu jednine imenica *a*-vrste i *e*-vrste: *dūndon, kīkōn, nèvjestōn, perūšinōn, pūcōn, pūnicōn, tpežōn, pantarūl'on, zūbon, žīvon* ('stoka'); u zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji npr. u instrumentalu jednine svih triju rodova: *njōn, tōbōn, svōjīn, l'ijēpōn, s ričanīn, s vèl'ikōn*; u glagolskim oblicima u 1. licu jednine prezenta: *isān, jāvīn, kāsžen, mòl'ājen, òkrpīn, òtvorīn, vīdīn, vòl'īn, žmīrīn*; u brojevima: *sēdan, òsan*; u priložima: *sāsvijēn*. Promjena je zahvatila i dočetak nefinalnog sloga kada se *m* nađe ispred dentala i bilabijala npr. *čēnpres, sūnpor*. Dočetno *l* u glagolskim pridjevima radnim muškoga roda u jednini redovito prelazi u *o* te se novoostvarene samoglasničke skupine sažimaju: (*ao > o*): *bjěžō, gl'èdō, kòpō, krèpō, mògō, pl'ākō, skākō*; (*oo > o*): *dō, pō, znō, zvō*... ili se razbijaju umetanjem fonema *j* između samoglasnika: *bácijo, mīsl'ijo, òstarijo, nòsijo, rònijo, vīdijo*. I u imeničkim riječima može doći do sažimanja: (*ao > o*): *kanòčō, kòtō, òrō, pākō, pòsō, pūcō*; (*eo > o*): *skāndō* te do čuvanja samoglasničkih skupina koje su nastale nakon vokalizacije: *āndio, dēbeo, kačúo, mjēndeo, pāndio, pantarúo, špīneo, tīneo, vèseo, žmúo*. Fonem *l* neizmijenjen je na dočetu nefinalnoga sloga: *vól'ci, kól'ci* (N mn.).

Skupina **čr* zamijenjena je skupom *cr*: *crl'jènijēx, cřno*.

U stonskom su govoru potvrđene i redukcije suglasnika, odnosno dolazi do redukcije šumnika *d* i *t* u dočetnom slogu: (*d* > Ø): *dìgo, gòd, ìspo, kà, sà*; (*t* > Ø): *dèse, pè*.⁵

Zabilježene su i promjene u suglasničkim skupovima kao npr. slabljenje sloga: (*c* > *s*): *òsto*. Slijede redukcije šumnika u suglasničkim skupovima i to: u središnjem slogu: (*st* > *s*): *bòl'esan, másan, ràdosan, žàl'osan*; u dočetnom slogu: (*st* > *s*): *bòl'ès, dóves, dvánēs, fûrbās, jès, l'ís, ml'ädōs, pàs* ('pasti'), *pēs* ('šaka'), *pÿs, sjès, trínēs*. Pred sufiksom *-stvo* u središnjem slogu također ispadaju *t* i *d*: *bogástvo, dèvēsto*.

U pojedinim primjerima sonant *v* otpada i to kada se nađe u susjedstvu *r* ili slogotvornoga *r* o čemu svjedoče primjeri: (*mrtv* > *mrt*): *mÿtačka, mÿtac*; (*svr* > *sr*): *srâb, sÿbit*. Ipak fonem *v* ostaje u leksemima *svèkrva* i *svèkar*.

Slijede općejezične mijenje, odnosno gubljenje početnih suglasnika u suglasničkoj skupini: (*pč* > *č* > *č'*): *čēr, čél'a*; (*ps* > *s*): *sóvat*; (*pš* > *š*): *šènica*; (*pt* > *t*): *tùca*; (*tk* > *k*): *kò, kògo(d)*; (*gd(j)* > *dj* > *ž*): *žè, žègo*. U Stonu je zabilježena i distantna disimilacija u primjeru *bl'ägōsōv* te umekšavanje nazala u primjeru *gnjézdo*.

Protetsko *j* dolazi u primjeru *jòpet*. Premetanjem starojezične skupine *vōs* dobiveno je *sv-* (*svì, svàčeg, svàkē, svàkī, svàko*).

Skupovi *šk, šp, št* javljaju se u primljenicama: (*st* > *št*): *beštímat, štagl'inac* ('kanarinac'), *štèrika, štòkril'a*; (*sk* > *šk*): *škafètīn, škīnja, škovàcijēra, škípac, škÿpūn, uškópit*; (*sp* > *šp*): *špàg, špìgete* ('vezice'), *špìneo, špīrl'ica* ('lijevak'), *špôrko*.

U govoru je potvrđen rotacizam u prezentu glagola *moći*: *mòrēn, mòrēš, mòrē, mòrēmo, mòrēte, mòrū*. Naglasni sustav čine četiri naglasaka: kratkosilazni (*ä*), dugosilazni (*â*), kratkouzlazni (*à*) i dugouzlazni (*á*) te nenaglašena kračina (*ǎ*) i nenaglašena duljina (*ā*).

Distribucija je naglasaka uglavnom slobodna, no ipak postoje određena distribucijska ograničenja koja su rezultat starijih naglasnih promjena (novoštokavske retrakcije).

Jednosložne riječi imaju silazne naglaske: (*ä*): *kl'äk* ('vapno'), *pjàn, pjät, pöd* ('kat u kući'), *pràg, spät, špàg, šäv, zèt*; (*â*): *drôb, kûm, nôs, pânj, pēs* ('šaka'), *pír, žèž*. Na prvome slogu dvosložnih i višesložnih riječi mogu se ostvariti sva četiri naglasaka: (*ä*): *báčva, bl'ägōsov, bânja, gùšterica, màčeha, òsto, prèstava, prìgat, štèrika, vâzda, vjètar, vjèverica*; (*â*): *ândio, bânda, bôčica,*

---

⁵ Redukcija dočetnoga *-t* i *ć* (-*ĭ*) zabilježena je i u infinitivnom obliku. O tome će biti više riječi u poglavlju **Iz morfologije**.

mjêndeo, pârtit, skândo, súnce, špîrl'ica, zâva, zl'âto; (à) dèbeo, fèrō, jètṛva, jùtika, kòtō, mòxuna, pītār, pṛnděj, sùbota, špināč, tṛpeza; (á): dijo, fál'a, gnjézdō, gúmno, órax, púxal'ica, šégṛc, žena. Prema tome, dugouzlazni se naglasak može javiti kao rezultat novoštokavske retrakcije na novome mjestu i to na dugom samoglasniku na koji je regresivno povučena silina (*rúka, víno, zíma*) te na kratkom samoglasniku na koji je regresivno povučena silina, tzv. kanovačko duljenje: *dánas, čénpres, čésan, kúpus, rásječ, pópl'at, uškópit, žena.* U središnjim slogovima višesložnih riječi uglavnom se ostvaruju samo naglasci uzlazne intonacije, što je također posljedica novoštokavskoga pomicanja: (*à*): *klačínara, konàl'ica, kṛvávica, kosjèrača, sparičcat, xl'adòvina;* (*á*): *portáfoj* ('novčanik'), *skal'ini, udóvac, upál'it.* Ipak, i to distribucijsko ograničenje ima određene iznimke, pa se naglasak silazne intonacije, premda rijetko, ipak može ostvariti i na starom mjestu u riječi (*ozâda, ozgâra, unûtra.* Zanaglasna je duljina stabilna što pokazuju primjeri: *fùmār, kàntùn, kantùnāl', kùšīn, l'íkēr, mjèxīr, persijāne, pītār, sajātūr* ('zasun'), *škovàcijèra, tràvèrsa, vṛsnīk.*

U navedenom je govoru zabilježeno i vrlo živo prebacivanja naglaska (prenošenje i preskakanje) (Kapović 2015: 32) na proklitike. Navode se primjeri prenošenja naglaska na proklitike (prijedloge, veznike i česticu): *dò_kožē, nè_čujēn, iz_poja, ù_bal'e, ù_ratu, uzà_skal'e, bèz_išta, bèz_tebe, nà_misi, nà_more, nà_temu, okol'ò_kučē, zà_vazda* te preskakanje naglaska na proklitike (prijedloge, veznike i česticu): *ù_vrāga, nà_noge, zà_vrāt, iz_poja, ùz_bṛdo, pò_dvā, pò_trī, pòd_rūku, sù_pēt, ù_zoru, ù_grād.*

Pridjevi također mogu privući naglasak, posebice u izrazima: *dobàr_dān, dobrà_večēr.* I priloške riječi s dugosilaznim naglaskom mogu preuzeti udar sljedeće riječi, pri čemu se ostvaruje dugouzlazni naglasak: *dvā_dāna, trí_ūre.*

Zabilježeno je duljenje pred sonantom: *grôm, krâj, srâm, stvâr.*

Iz morfologije

Dvosložna muška imena na -o dekliniraju se kao imenice *a*-vrste: *Vl'áxo – Vl'áxa, Péro – Péra, Ívo – Íva.* U dativu i lokativu jednine imenica ž. r. *e*-vrste sibilizacija se često ne provodi: *bānki, vójski, u Āfriki,* ali ipak ostaje *nózi, rúci.* U množinskim padežima imenica m. r. sibilizacija se provodi u riječima: *bṛci, búbrezi, siromási.*

U instrumentalu jednine imenica m. i s. r. javljaju se nastavci *-on* i *-en*: *jéžon, kjúčon, mīšon, nóžon, múžen, ũjen*; u imenica je ž. r. *e*-vrste nastavak *-ōn*: *gl'ávōn, pétōn, pīšinōn, rúkōn, svèkrvōn, škīnjōn*; u imenica ž. r. *i*-vrste nastavak je *-i*: *júbavi, kòkoši, kòsti, stvâri*.

Kod imenica m. r. češće su duge množine: *bīkovi, bròdovi, sīnovi, snòpovi, šāvovi, vùkovi, zèčevi, zètovi* iako ni kratke nisu rijetke: *břci, jéži, spúži, žúji*. Ponegdje supostoje oba oblika: *kjùčevi/kjúči, vràgovi/vrâzi*.

U genitivu množine imenica svih triju rodova dolazi nastavak *-ā*: *bez zúbā, cvjètōvā, dōsta snòpōvā, pūno konópā, prāznīx sél'ā, šés dèkā cùkārā, bàčāvā, bez bjèčāvā, nēma búxā, nēma màsl'īnā, pūno čèjādī, bez prāsākā, donési mi pātātā, óže ìmā kàčīcā, sèdan gūdā i òsan krāvā*.

U dativu, lokativu i instrumentalu množine m. i s. r. dolazi sinkretički nastavak *-ima*: *na Bròcima, o júdima, o prácima, po kríl'ima, po škòjima, prema frâtrima, s břcima* dok u imenica ž. r. *e*-vrste dolazi nastavak *-ama*: *fàmejama, kòšarama, krāvama, na kùpama, po grédama, sa sèstrama, u vâl'ama, u vrèčama*.

U ovom je govoru zapažena pojava izjednačavanja nominativnoga i akuzativnoga oblika u imenica *kíi* i *mati*. Te se dvije imenice u tim dvama padežima javljaju u oblicima *čēr* i *mätē(r)* što pokazuju primjeri: *tó mu je mätēr spjègal'a, ováko bi ti čēr dóšl'a, mórō bi pôč pítat mätēr pa čēr za bál'at, žè ti je čēr i mätēr*.

Neke imenice imaju samo oblik za množinu (*pluralia tantum*): *gàče, křsta, kòmestre* ('lanci iznad ognjišta o kojima visi lonac'), *mùdānte, njédra, očál'e, přsi, vráta*.

U zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji u genitivu, dativu i lokativu jednine m. i s. r. uglavnom se javljaju nastavci nepalatalne promjene: *dòbrōga, drùgōmu, xl'ādnōga, o mál'ōmu, o špòrkōga, svètōmu* iako se u pokaznih zamjenica (*òni, tí, òvi*) javljaju nastavci palatalne promjene: *ònega, òvega, tèga; òvemu, tèmu, na ònemu*. Uz oblike posvojnih zamjenica u množini *mòjijèx, nàšijèx, tvòjijèx* često se može čuti i *mòjīx, nàšīx, tvòjīx*. U dativu i lokativu jednine ž. r. u zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji javlja se jednačenje s instrumentalom jednine ženskoga roda što se očituje u nastavku *-on*: *jon, o mòjōn, dòbrōn, òvōn, pòkojnōn, srètnōn*.

Stonski govor karakterizira čuvanje određenih (i neodređenih) oblika pridjeva.

Neodređeni se oblici koriste uglavnom kada su dio predikata i u službi predikatnoga imena: *tol'iko je bāl'ava da me je srām; l'jèti je vóda studéna; bãš je ričān* ('kovrčav'); *káko je òvī gl'úx*.

Komparativ se tvori od osnove pozitiva sufiksima *-j-* : *dùžī, jàčī, tīšī, vīšī* i *-ij-*: *nòvijī, pamètnijī, sl'àbijī, stàrijī, vesèl'ijī, zdràvijī*. Kod pridjeva s osnovom na labijalni suglasnik u komparativu (i

superlativu) redovito je provedena jotacija (i delateralizacija): *dëbbjī, gl'ùppjī*. Superlativi se tvore dodavanjem prefiksa *nâj-* komparativu: *nâjbojī, nâjvišt nâjnovijī*.

Upitno-odnosna zamjenica za živo glasi *kò* (G jd. *kóga*), a za neživo *štò/štà* (G jd. *čéga*). Od neodređenih se zamjenica spominju *nīšta, nēšto, nēki, štògo, svāšta*.

Brojevi (od 'jedanaest' do 'devetnaest') imaju oblike: *jedànēs, dvánēs, trínēs, šèsnēs, sedàmnēs*; broj 'dvadeset' glasi *dvàes*, 'trideset' *tríes*, 'pedeset' *pése*; broj 'tisuća' glasi *xìjada* i *tìsuča*. Brojevne imenice imaju sufiks *-er-*: *čètvero, četvèrica, pètero*.

Glavni brojevi u stonskom govoru glase: *jédan, dvâ, trî, čétri, pêt, šés, sèdan, òsan, dèvet, dèset*. Konstrukcije su uz brojeve (od 'dva' do 'četiri') sljedeće: *dvâ brata, dvâ kónja, dvâ kjúča, trî škípca, trî nóža, čétri rukáva, čétri pỳšuta*.

Infinitivi su apokopirani: *daróvat, nàpravjat, spât, spràvjat, spjégat*. Osim takvog tipa redukcije dolazi i do gubljenja dočetka *-t* ili *-č* iz infinitivnog oblika npr. u primjeru: *nísmo mógl'i vîdi, òn je pòšò nàpravja*. Pojedini infinitivi imaju dublete: *pôč/pôj, dôč/dôj*.

Kod glagola druge vrste u infinitivu (i oblicima tvorenim od infinitivne osnove) javlja se morfem *-ni-*: *brîni(t) se, bûbnit, dîgnit, xřdnit* i *klèpnit* ('udariti'), *màknit, mřdnit* ('naglo se maknuti'), *pòginit, prîgni(t) se, šàpnit, uštínit*.

U 3. licu množine prezenta javlja se nastavak *-ū*: *dòxodū, dřžū, izjedū, júbū, nòsū, mīsl'ū, prímū, trážū, vòl'ū, vòzū*.

Aorist i imperfekt su rijetki. Ponegdje je očuvan glagolski prilog sadašnji dok se glagolski prilog prošli izgubio.

Od nepromjenjivih vrsta riječi izdvojiti će se ponešto. Navode se pojedini prilozi: prilozi mjesta: *âmo, dól'ī, gôrī, žè, óže, žègo(d), náse, òkl'e, nìže*; prilozi vremena: *pòsl'ijē, prîjē, vàzda* i *ùvijēk*; prilozi načina: *dèboto, nàpōse, prējāko*; prilozi uzroka: *zāšto*; prilozi količine: *dòsta, jòš, pūno/vél'e*.

Iz sintakse

Za prikaz sintaktične raščlambe navodi se upotreba prijedloga *od* + imenica u genitivu mjesto posvojnih, odnosnih i gradivnih pridjeva: *kòšuja od nèvjestē, vèsta od svèkrvè, žíl'et òd vunē, tỳpeza òd drva*.

Zabilježene su i konstrukcije bez izricanja konkretnoga subjekta: *bíl'ò je mùškijēx i žènskijēx, išl'ò se nà misu, rádi'lo se u Āfriki, òd kučē dò kučē se ùvečer xòdil'ò, tò se znàl'ò pjèvat, tìjēx je pjèsama bíl'ò, u pòtresu se prepol'òvil'ò.*

U stonskom su govoru potvrđena i dva načina izricanja namjere: konstrukcijom prijedloga *za* + glagol u infinitivu: *glèdā za otvóri, mīslī za kúpī* te priložnim (namjernim) rečenicama s veznikom *da*: *dājte mi štò da van ùšijēn, da van òkřpīn, da van prètvorīn od nevājāl'òg u vājāl'ò; ja san mīsl'a da čemo u tīneo da je māl'ò fīnjē da vas prīmīn; xòtil'ò bi da vas trátān bòčicama.*

U govoru je potvrđena upotreba prijedložnog instrumentala i kada označava sredstvo: *òčeral'a bi ix s l'òpatōn, ìgra se s pantarúl'on.*

Ispitanici za preporučavanje prošlih radnji koriste pripovjedački imperativ, etički dativ i perfekt. Navode se primjeri za pripovjedački imperativ: *učīni da se óni òbradujū; učīni, dāj, pa nèka se i ón vesèl'i, ājme mēni, gl'èdaj to; èvo sl'úžite se.* Slijede primjeri s etičkim dativom: *dāt ču jā vāma l'íkēr s mèdon; sà ču jā vāma stāvīt pjāt pa čete vī māl'ò pròva sl'átkōga mōga; sà čete se vī sl'úžit.* Najviše se u preporučavanju prošlih radnji koriste perfektom: *jā san mīsl'a da čemo u tīneo; pjāte san kúpīl', a kà mi je bíl'ò osàmnēs gòdīnā; i káko je zazvònijo; Bóžič je bījo mēni vesèl'je; mī smo se vesèl'il'i Bóžiču; ĭsto je bíl'ò l'ījēpo vesèl'je.* Često dolazi do elipse pomoćnoga glagola *biti* u perfektnim oblicima: *I jā se podvúkl'a, pósl'a jā ùzēt pod skal'īne; ja zabòravīl'a, nāgl'ò skòčil'a; a pòvišē prél'jev za tórte, a tò ml'ādōs pjèval'a.*

U govoru su zabilježene potvrde sročnoga atributa u trima vrstama imenskih riječi: pridjevima, zamjenicama i brojevima: *svēfī Vl'áxo, sèoskī bl'āgdān, zèl'enā mānestra, zīmskō dōba, òvī cvljēt, òvega púta, pèčenōga vína, sūhijēx smòkāvā, bòžičnē pjēsme, l'ījēpijēx òrāxā, mójē drúge, jédna vèstica,* ali i nesročnoga: *nèžēja svētā, Góspe mōja, mēson svīnskijēn, l'jèto tōplo.*

LEKSIK

Leksički slojevi

Stonski govor posjeduje određeni broj leksema naslijeđenih iz **slavenskoga leksičkoga inventara**: *bāčva, brāt, gāče, gòs, jēž, křsta* ('križa'), *kūs* ('komad'), *nēvjesta, pòsteja* ('krevet'), *òganj* ('vatra'), *ràbota* ('posao'), *stūden* ('hladnoća'), *svèkar, tòvar* ('magarac'), *zāva*. **Germanizmi** su rijetki, ali ipak prisutni: *cūkar* ('šećer'), *pūpica, špāxer, trēfit* ('slučajno nekoga sresti'). Ponešto je i **orijentalizama**: *bārjak, búbreg, čékič, xāl'av, l'èmūn, ùtija* ('glačalo'), **grecizama**: *kòmoštra* ('lanac koji visi nad ognjištem'). Najviše je leksema koji su **romanskoga jezičkoga porijekla**:

bānda ('strana'), *bēštija* ('životinja, nametnik, zvijer'), *dōta* ('miraz'), *dūndo* ('ujak, stric, stariji gospodin'), *fāmeja* ('obitelj'), *fjòk* ('ukrasna vrpca'), *fūnjestra* ('prozor'), *gràdel'e* ('roštilj'), *kāmara* ('soba'), *kanāvaca* ('krpa'), *kāntūn* ('kut kuće'), *kīkara* ('šalica'), *kòl'trīna*, *kūpa* ('crijep'), *kūšīn* ('jastuk'), *l'incúo* ('plahta'), *mūšul'a* ('morska školjka'), *pantarúo* ('viljuška'), *pjät* ('tanjur'), *pōma*, *próšek* ('slatko vino'), *setēmāna* ('tjedan'), *spēnza* ('spiza'), *špōrak* ('prljav'), *škařētīn*, *štērika* ('voštana svijeća'), *trepīja* ('tronožac'), *vāl'a* ('uvala'), *vēra* ('vjenčani prsten').

Pojedine semantičke sfere

U ovom će se dijelu rada izdvojiti pojedine semantičke sfere koje će pokazati bogatu i zanimljivu paletu leksema stonskoga govora.

Nazivi su za određene **ribe i rakove**: *arbúo* ('arbut'), *cípol'* ('cipal'), *gāmbor* ('kozica'), *gāvūn*, *gēra* ('gira'), *grūj* ('ugor'), *kal'òvīn* ('volak'), *kānjac*, *kārl'o* ('rarag'), *knēz*, *kòsmēč* ('kosmej, grmalj'), *l'īs* ('list'), *l'ūmpār* ('lupar'), *mīčūn* ('incun'), *mūšja* ('dagnja'), *òl'iga* ('gavunić'), *òl'iganj* ('lignja'), *òvrata* ('orada'), *pjērka* ('pirka'), *pěš* ('glavoč'), *pòl'ānda* ('palamida'), *sl'ingura* ('babica, balavica'), *smūdut* ('brancin'), *sōpa* ('salpa'), *šāmpjēr* ('kovač'), *šnjūr* ('šarun'), *sārak* ('šarag'), *sāržel'a*, *škřpūn* ('škrpun'), *tārānta* ('pauk'), *tòvar* ('mol, oslić'), *trīgja* ('trlja'), *třpavica* ('drhtulja'), *trūp* ('tunj'), *vřnūt* ('skuša').

Nazivi su za **ribarski pribor**: *sēnjō* ('senjal'), *jěška* ('mamac za ribu'), *mrěža*, *ódmet* ('udica kojom se lovi iz ruke'), *òsti*, *pāxa* ('mrežni uteg'), *paràngō* ('duge niti na kojima su privezane udice'), *pròstica* ('vrsta mreže'), *rankúo* ('metalna kuka za dizanje vrše'), *sārdūn* ('pluto na mreži'), *ūdica*, *vřšva* ('vrša').

Česti su termini *òseka* i *plīma*, naziv za morsku struju je *kūrenat*, uvala je *vāl'a*, a nazivi za **vjetrove i vremenske pojave** su: *pùl'emat*, *tramūntāna*, *lěvānat*, *jūgo* i *šil'oko*, *būra*, *maestrō*. Izraz kada je potpuno mirno more, je *būnaca*.

Kako se stanovništvo bavi **maslinarstvom**, tako su zabilježeni leksemi vezani za tu semantičku sferu. Bilježe se nazivi za pojedine vrste maslina: *òbl'ica*, *pāštrica*, *l'ästōvka*, *sītnica*, *divjaka*, *l'evāntīnka*, *bal'ūnača*. Cvijet masline naziva se *résa*. Masline se melju u *ml'īnu*. Preša je *prěsa*. Nakon cijedenja ulja nastaje *mūrga* ('talog'). Ulje se sprema u *kāmenice* i *pīl'a*.

Ovaj kraj poznat je i po **vinogradarstvu**, odnosno vinovoj *l'ózi*. Stonjani idu u *l'óžže* i *třgajū grōžže*. Ono se kasnije *māstī* u *māštiju*. Za pretakanje vina koristi se *špīrl'ica* ('lijevak'), a vino se pretače u *pòstavu*. Na dnu bačve ostaje *fěca* ('vinski talog'). Kožica grožđa naziva se *l'ūpina*. Ono

što ostane od grožđa služi za pečenje rakije, a naziva se *dròp*. Za to služi *kòtò*. Zadnja slaba rakija je *l'ùdava*, a slatko vino *próšek*. Vino se čuva u *báčvama* i *damizānama*.

Dobro je zabilježiti da se u polju stavlja *màrgīnj* ('kamen između dva polja') kako bi se označilo čiji je koji dio zemlje (vinograd), a gradi se i *mèža*.

Iz terminologije se vezane za pojam kuće (**dijelovi kuće, predmeti u kući, uređenje kuće**) izdvajaju leksemi: *ârl'a* ('kamena gredica u kojoj se sadi cvijeće'), *bānja* ('kupatilo'), *dvôr* ('dvorište'), *fūmār* ('dimnjak'), *fūnjestra* ('prozor'), *grāsta* ('zemljana posuda u kojoj se sadi cvijeće'), *gùstijērna* ('čatrnja'), *gúmno* ('mjesto na kojemu se vrši ili mlati žito'), *kāmara* ('spavaća soba'), *kjučànica* ('ključanica'), *kl'èx* ('pod'), *kòl'trīna* ('zavjesa'), *konàl'ica* ('vrsta crijepa'), *kònoba* ('prostorija u kojoj se drže bačve'), *kòmīn* i *pópret* ('ognjište'), *kòrta* ('vanjski dugačak hodnik ograđen zidom'), *kòšara* ('štala'), *kùpa* ('crijep'), *kùpijērtà* ('krov'), *l'āstra* ('prozorsko staklo'), *māgažin* ('zgrada u kojoj se drži stočna hrana, obično uz štalu'), *òdrina* ('visoka loza oko kuće koja se sadi da napravi hlad'), *persijāne* ('drvena prozorska krila s pokretnim rebrima'), *pižúo* ('vanjski kameni prag na kojemu se sjedi'), *potkùpijērtà* ('tavan'), *präg* ('kamena stepenica na ulaznim vratima'), *rāštijo* ('drvena ograda na stepeništu'), *sajātūr* ('zasun'), *skāl'e* ('drvene stepenice'), *stákl'o/skl'ò* ('staklo'), *tàraca* ('terasa'), *tīneo* ('primaća soba'), *vřto* ('vrt'), *zòganj* ('kuhinja').

Posebno se mogu izdvojiti leksemi vezani za određene prostorije u kući, npr. za *zòganj* ('kuhinja'). Navode se leksemi vezani za **kuhinjske predmete (stolno posuđe, posuđe za kuhanje, kuhinjska pomagala, pokućstvo)**: *bičērīn* i *kùpica* ('mala čaša za rakiju'), *bòkār* ('vrč za vodu'), *bòtija* ('staklenka'), *cukàrjel'a* ('posuda za šećer'), *frùtijēra* ('posuda za voće'), *gratàkēž* ('kuhinjsko pomagalo za usitnjavanje'), *gvàntijēra* ('poslužavnik'), *káčica* ('ono čime vadimo juhu iz zdjele'), *kìkara* ('šalica'), *kanāvaca* ('krpa'), *òžica* ('žlica'), *pantariúo* ('vilica'), *pjāt* ('tanjur'), *pīrl'ica* ('lijevak'), *pròsuja* ('metalna posuda za prženje hrane'), *ròstijēra* ('metalna posuda za pečenje hrane'), *stóčić* (stolica s naslonom'), *škovàcijēra*, *špāxer*, *skàncija* ('polica'), *súdi* ('suđe'), *tèča* ('zdjela'), *tempèrīn* ('mali nož'), *tòvjel'a* ('mala drvena stolica bez naslona'), *třl'ica* ('valjak za razvlačenje tijesta'), *třpeza* ('stol'), *žmúo* ('čaša').

U **komínu** ('ognjištu') nalazi se: *bīca* ('cjepanica'), *kòmostra* ('lanci na ognjištu'), *kl'jéšta*, *kòtò* ('kotao'), *óžeg* ('žarač'), *trepíja* ('trinoge'), *sumporíni* ('šibice').

Od naziva koji se tiču **jela** izdvajaju se: *bakàl'ār*, *makàrūl'* ('tjestenina'), *pùl'ēnta*, *rīzi* ('riža'), *sāl'sa* ('umak od kuhanih rajčica sa začinima'). Za 'ocat' se kaže *òsto*, *cùkar je* 'šećer', 'sol' je *sò*, a

kvâs 'kvasac'. Jelo od graha, tjestenine i suhoga mesa naziva se *mànestra*. Od slastica se izdvajaju: *kròstul'e*, *oràxnjača*, *prìkl'e* ('fritule'), *ròzāta* i *stònskī makarūl'i*.

Dodajem da se neka hrana može *prìgat*, odnosno *pòprigat*.

Od leksema vezanih za **kāmaru** ('sobu') izdvojiti će se ponešto: *kantūnūl'* ('noćni ormarić'), *kòčeta* ('okvir kreveta'), *kṛpātūr* ('poplun'), *kùšīn* ('jastuk'), *l'incúo* ('plahta'), *nāvl'aka* ('jastučnica'), *ormārūn* ('ormar'), *pòsteja* ('krevet'), *strāmac* ('jorgan').

Za **rodbinske** se **odnose (obitelj i srodstvo)** koriste leksemi: *bāba*, *brāt*, *čēr*, *dūndo*, *žèd*, *jètṛva*, *kùnjāda*, *kùnjādo*, *mātēr*, *nèpūča*, *nèpūt*, *nèvjesta*, *ótac*, *prāžed*, *ròžāk*, *ròdica*, *séstra*, *svèkar*, *svèkṛva*, *tètkā*, *zāva*. Rodbina je *svōjta*.

U nazive **za odijevanje (odjevni predmeti, obuća, modni dodatci)** ulaze leksemi: *bječva* ('čarapa'), *crèvje* ('cipele'), *žil'et* ('prsluk'), *gāče* ('hlače'), *kātš* i *pās* ('pojas'), *kòšuja*, *kòtul'a* i *pāndijo* ('suknja'), *póplat*, *màrama* i *facúl'et*, *pūca* ('dugme'), *ròba* ('odjeća'), *špäg* ('džep'), *špìgete* ('vezice'), *trāvèrsa* ('pregača'), *vèstīt* ('odijelo'), *vèsta* ('haljina'). Od nakita žene koriste *rèčīne* ('naušnice') i *kòl'ājne* ('ogrlice'). *Ròba* se pere, a mora se i *sākovat* ('ispirati') te *osúšit*.

Za **ptice** i **domaću perad** javljaju se leksemi: *brābac/vrābac*, *cārevič* ('grmuša'), *čvrl'jak* ('čvorak'), *čūčka* ('crvendač'), *gāvṛān*, *gòl'ūb*, *kòčka* ('kvočka'), *kòkōš*, *l'āstavica*, *òrō*, *pùl'estār* ('pjetlić'), *sòkō*, *sóva*, *svrāka*, *štagl'inac* ('kanarinac'), *tūka*, *vrāna*, *ždró* ('ždral').

Što se tiče **domaćih životinja**, izdvajaju se leksemi: *brāv* ('ovan'), *gūda* ('krmača'), *gūdīn* ('svinja'), *kóza*, *krāva*, *kòbil'a* ('mazga'), *kōnj*, *kúćak*, *māčka*, *óvca*, *prācič*, *práz* ('nerast'), *pùl'e* ('magare'), *tòvar* ('magarac'), *tòvarica* ('magarica'), *vó* ('vol'). Stoka se naziva *žīvo* te živi u *kòšarāma* ('štalama').

Divlje su **životinje**: *méžed*, *mèžedica*, *vūk*.

Izdvajaju se i poneki **kukci** i **ostale životinje**: *bāl'avac*, *cīncīn* ('skakavac'), *čél'a*, *čūrko* ('zrikavac'), *grīzica* ('moljac'), *kīmak* ('stjenica'), *kòmār* ('komarac'), *krījēs* ('cvrčak'), *kṛpuša* ('krpelj'), *l'epīrica* ('leptir'), *ósa*, *spūž*, *strīga* ('uholaža'), *stīšjen*, *svjētnjak* ('krijesnica'), *tarāntel'a* ('macaklin'), *úšak* ('zmija bjelouška'), *vintūrīn* ('žohar').

Voće i povrće sadi se u *vṛtu*. Slijede nazivi za **voće**: *gròžže*, *jābuka*, *jāgoda*, *kātš* ('marelica'), *kāpul'a* ('luk'), *krījēšva* ('trešnja'), *krūška*, *mjēndeo*, *mṛkātunja* ('višnja'), *òskoruša*, *prāška* ('breskva'), *sl'īva* ('šljiva'), *smòkva*. Koštica je *pīca*.

Od **povrća** se izdvajaju: *bal' àncāna* ('patlidžan'), *bl' itva*, *bòb*, *čésan* ('češnjak'), *dīnja* ('lubenica'), *grāx*, *jùtika* ('ljutika'), *kùkumār* ('krastavac'), *kúpus*, *mòxuna* ('mahuna'), *mřkva*, *órax*, *pàprika*, *petrùsīn* ('peršin'), *přpūn* ('dinja'), *pòma/pomàdōra* ('rajčica'), *rěpa*, *sěl'en*, *špìnāč*, *tìkvica*.

Od **ljekovitih** se **biljaka (bilje i raslinje)** nalaze: *čičimak* ('žižula'), *kàduja*, *l' èvānda* ('lavanda'), *cmīj* ('smilje'), *mřča* ('mirta'), *rùžmarīn*, *sjèkavica* ('sikavica'), *šipúrak* ('šipak'), *trřšja* ('tršlja'). U Stonu raste *drāča*, ali i **cvijeće**: *gārōfō* ('karanfil'), *jùbica* ('ljubičica'), *rùža*, *žùčenica* ('maslačak').

Od **oruđa za rad** u polju ili vrtu izdvajaju se leksemi: *dikel' a* ('vrsta motike s dva zuba'), *grābje*, *kosjèrača*, *mòtika*, *objétel' ica*, *pál' a* ('široka motika'), *sikira*, *vīl' e*.

Što se tiče pojedinih **ljudskih osobina**, za onoga koji pije kaže se da je *pjànčina*, koji laže, taj je *l' ážac*, a onaj koji krade, *l' úpež*. Od nekih **ljudskih mana** navode se pogrđni nazivi. Za onoga koji slabo vidi, kaže se *čóro*, a za onoga koji „gleda u križ”, on je *štról' oč*. Što se tiče izgleda, kad je netko debeo, kaže se da je *dròbinās*, a kad je mršav, onda je *štřkl' jav*. Onaj tko ima kovrčavu kosu, on je *ričan*, a bez kose je *čèl' av*.

Uz sve gore navedeno, navode se i uobičajeni nazivi za **godišnja doba**: *pròl' ječe*, *l' jèto*, *jèsen*, *zīma* te nazivi za **dane u tjednu**: *ponèžejak*, *ùtorak*, *srijéda*, *čtvrtak*, *pétak* *sùbota*, *nèžēja*.

ZAKLJUČAK

U radu se, uz navođenje najvažnijih fonoloških i morfoloških jezičnih značajki te pojedinih sintaktičkih, pažnja posvećuje i leksiku stonskoga govora, jednome novoštokavskom govoru na poluotoku Pelješcu.

Stonski je govor jedna bogata rizmica koja čuva svoj nakit, svoj leksik.

Terenskim su istraživanjem prikupljeni leksemi koji su pokazali da stonski govor obiluje naslijeđem iz slavenskoga leksičkoga inventara, ali da se u govoru mogu naći i poneki germanizmi te orijentalizmi. Najviše je leksema romanskoga jezičnoga porijekla. Prikupljeni su leksemi popisani te razvrstani po semantičkim sferama. Navedena je građa tako postala vrijedan materijal za nova jezikoslovna istraživanja. Ovim radom dao se maleni doprinos u očuvanju hrvatske jezične tradicije, odnosno u očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

Literatura

- Bjelovučić, Nikola, Zvonimir. 1921. *Povijest poluotoka Rata (Pelješca) sa dijelovima povijesti Zahumlja i Dubrovačke Republike*. Split: Leonova tiskara.
- Galović, Filip. 2019. O leksiku svetojurskoga govora. U A. Glavičić (ur.). *Senjski zbornik 46*, (str. 325–336). Senj.
- Gudelj, Krešimira. 2011. Obalna toponimija stonskoga područja. *Folia onomastica Croatica*, 20, 101–120.
- Kapović, Mate. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, Iva. 1998. Štokavsko narječje (Nacrt sveučilišnih predavanja). *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32, 117–135.
- Matković, Nela. 1995. *Romanizmi u središnjem dijelu poluotoka Pelješca*. Dubrovnik: magistarski rad.
- Nadilo, Branko. 2000. Pelješac – poluotok otočke sudbine. *Građevinar*, 52, 12, 757–769.
- Šimunović, Petar. ?. Ston. Upitnik za HJA (u rukopisu).
- Tomelić Ćurlin, Marijana; Mihaljević, Nikica. 2007. Romanski jezični utjecaj u terminologiji kuće u Župi na poluotoku Pelješcu. *Čakavska rič*, 35, 2, 379–396.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2008. Nazivi za vinogradarstvo u središnjem dijelu poluotoka Pelješca. *Anali Dubrovnik*, 46, 279–293.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2011. Etimološka i leksikološka analiza romanizama iz semantičkoga polja *zognja* u pijavskom govoru. *Anali Dubrovnik*, 49, 313–330.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2014. *Peliška dijalekatna leksikografija*. U V. Ćosić (ur.). *Domaća rič 11* (str. 45–56). Biograd na Moru – Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2017. Romanizmi iz semantičkoga polja *kamare* u Župi na poluotoku Pelješcu. U I. Paštar (ur.). *Domaća rič 13* (str. 115–127). Zadar – Pag: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2019. *Jezične posebnosti peljeških govora. Fonologija*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.
- Tomelić Ćurlin, Marijana. 2022 i 2023. Upitnik za LinGeH (u rukopisu).

Vidović, Domagoj. 2019. Pogled u pelješku toponimiju. U I. Paštar (ur.). *Domaća rič* 13 (str. 71–81). Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.

ON SOME LEXICAL FEATURES OF SPEECH OF STON

Abstract

In dialectological literature, the speech of Ston is defined as Štokavian, i.e. the speech belongs to the Novoštokavian Eastern Herzegovinian-Krajina dialect. This paper briefly discusses the most important phonological, morphological and syntactic features of this speech, paying particular attention to the lexic. The lexic of a region is like a living being because it is constantly changing, growing... By listing and describing it, one can learn a lot about historical events and influences, customs and culture of a region. In the desire to preserve the living lexic of this region, various lexemes are included that bear witness to the richness of the Croatian language, its beauty and diversity.

Keywords: *speech of Ston, linguistic analysis, lexic.*